

مقایسه روابط بین فردی، بهزیستی ذهنی، سازگاری زناشویی و امنیت اجتماعی زوجین استفاده کننده از شبکه اجتماعی فیلتر شده و داخلی

فاطمه لازری

چکیده

خانواده، عامل همبستگی و شرط تعادل اجتماعی و رکن اصلی جامعه است که در هر عصری و نسلی عملکرد دارد و معمولاً این عملکرد در الگوهای تعاملاتی اعضایش تجلی می کند. تحولات اجتماعی دهه های گذشته در سطح جهانی تغییرات، چالش ها و مسائل جدیدی روبرو ساخته است. با عنایت به اینکه روند استفاده از شبکه های اجتماعی و فضای مجازی در جامعه ی ایران طی سال های اخیر افزایش یافته است، لذا هدف اصلی این تحقیق مقایسه سازگاری زناشویی، روابط بین فردی، بهزیستی ذهنی و امنیت اجتماعی در بین زوجین استفاده کننده از شبکه اجتماعی فیلتر شده و داخلی بود. استراتژی روش شناختی این پژوهش مبتنی بر استفاده از روش علی-مقایسه ای و ابزار گردآوری داده ها نیز پرسشنامه های محقق ساخته شبکه های اجتماعی مجازی، سازگاری زناشویی گراهام بی اسپینر، روابط بین فردی فتر و همکاران (۲۰۰۰) و بهزیستی ذهنی کییز و همکاران (۲۰۰۲) بود. حجم نمونه مورد نظر ۱۰۰ نفر از زوجین شهرستان میاندورود میباشد. بدین منظور برای تحلیل داده از آزمون مقایسه میانگین ها (آزمون تی، تحلیل واریانس یک طرفه) استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون تی و تحلیل واریانس نشان می دهد بین سازگاری زناشویی، روابط بین فردی، بهزیستی ذهنی و امنیت اجتماعی زوجین استفاده کننده از شبکه اجتماعی فیلتر شده و داخلی تفاوت معنی داری وجود دارد.

واژگان کلیدی: روابط بین فردی، بهزیستی ذهنی، سازگاری زناشویی، امنیت اجتماعی زوجین شبکه اجتماعی فیلتر شده و داخلی

مقدمه

امروزه با گسترش روزافزون و لحظه‌ای فناوری، شبکه‌ی جهانی اینترنت به یکی از مهم‌ترین وسایل ارتباطی تبدیل شده و موجب سرعت و دقت در انجام امور و گسترش ارتباطات شده است به گونه‌ای که کره‌ی زمین را به دهکده جهانی تبدیل کرده است. اینترنت منتقل‌کننده میلیون‌ها پیام در هر لحظه است. پیام‌هایی که بر ارزش‌ها، نگرش‌ها و هویت فرهنگی کاربران آن در سطح خرد و بر نظام‌های فرهنگی - اجتماعی در سطح کلان تأثیر می‌گذارد. در راستای همین تغییرات است که آمدن واقعیت‌های نمادین در فضای سایبری، زمینه‌ی لازم برای شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی را فراهم ساخته است. چنین فضایی که به عنوان واقعیت مجازی یکپارچه در نظر گرفته می‌شود، از ویژگی‌هایی چون فرا زمان و مکان بودن، عدم محدودیت در قوانین مدنی متکی بر دولت‌ها - ملت‌ها، قابل دسترس بودن هم‌زمانی، روی فضا بودن، برخورداری از فضاهای فرهنگی، اعتقادی، فلسفی، اقتصادی و نیز آزادی از هویت بدنی و جنسی جدید برخوردار است (برات دستجردی و صیادی، ۱۳۹۱).

در سال ۱۹۶۰ میلادی، اولین بار بحث شبکه‌های اجتماعی در دانشگاه ایلی نیوز در ایالات متحده آمریکا مطرح شد، پس از آن در سال ۱۹۹۷ میلادی، نخستین سایت شبکه‌های اجتماعی راه‌اندازی شد و بعد از سال ۲۰۰۲ میلادی، انفجار تجارت در وبسایت‌های شبکه‌های اجتماعی مانند، لاین‌دین، اورکات و فریندسترو غیره باعث تحول عظیم در این عرصه و شکوفایی در شبکه‌های اجتماعی شد (فتحی و همکاران، ۱۳۹۳).

مطابق برآوردهای جهانی درباره آمار کاربران شبکه‌های اجتماعی، ضریب نفوذ اینترنت در ایران در تیرماه ۹۴ بیش از ۴۵٪ بوده است که به‌طور قطع این ضریب در شهر بزرگی مانند تهران که اغلب خانواده‌ها به اینترنت دسترسی دارند بسیار بالاست (ذاکری و رضایپور، ۱۳۹۶). رشد این ضریب در ایران، در ده سال گذشته تصاعدی بوده است و انتظار می‌رود در سال‌های آینده نیز تشدید شود. هم‌زمان با پیدایش شبکه‌های اجتماعی و فضاهای مجازی، آسیب‌ها و تهدیدهای ناشی از آن در خانواده شروع به خودنمایی کرده و خانواده‌ها به‌ویژه زوجین که بخشی از کاربران شبکه‌های اجتماعی‌اند از این تأثیر، دور نیستند (خاکی، ۱۳۹۲).

خانواده از ارکان عمده و نهادهای اصلی هر جامعه است که می‌تواند نیازهای مادی، عاطفی، تکاملی و همچنین نیازهای معنوی انسان‌ها را برطرف کند. این واحد اجتماعی مبدأ بروز عواطف انسانی و کانون صمیمانه‌ترین روابط و تعاملات بین فردی است. اهمیت خانواده به اندازه‌ای است که سلامت و بالندگی هر جامعه را وابسته به سلامت و رشد خانواده‌های آن می‌دانند و هیچ یک از آسیب‌های اجتماعی، فارغ از تأثیر خانواده پدید نیامده است (ساروخانی، ۱۳۹۳). خانواده به عنوان یکی از نهادهای اصلی جامعه مهم‌ترین محل تربیت جسم روح روان محسوب می‌شود. در این بین روابط زن و شوهر کلیدی‌ترین نقش را به عهده دارد. در واقع، زمانی خانواده از تحکیم و تداوم برخوردار خواهد بود که درک مطلوبی بین زن و شوهر نسبت به یکدیگر وجود داشته باشد. این درک قطعاً ناشی از درک روانی و عاطفی است که زوجین از ابتدای تشکیل خانواده در آن نقش دارند. این درک روانی و عاطفی که به آن بهزیستی ذهنی می‌گویند عبارت است از ارزشیابی زندگی برحسب رضایت و تعامل داشتن بین حالات عاطفی مثبت و منفی. بهزیستی ذهنی از سه مؤلفه اصلی تشکیل شده است. اولین مؤلفه رضایت از زندگی است که در واقع این مؤلفه ارزیابی قضاوتی شناختی از زندگی را در بر می‌گیرد. قضاوت در مورد چگونگی رضایت هر فرد از زندگی، بستگی به ملاک‌های فرد داشته و می‌تواند اکتسابی باشد. اخیراً پژوهشگران به این نکته پی برده‌اند هنگامی که از افراد خواسته می‌شود تا رضایت از زندگی خود را ارزیابی کنند آنان به راهبردهای اکتشافی، عاطفی و دیگر اطلاعاتی که در خاطرشان به آسانی قابل دسترس باشد، تکیه می‌کنند. به عبارتی تعهد فرد به یکسری اهداف جهت دستیابی به آن و وجود اهدافی مرتبط با روابط اجتماعی، کار و فعالیت رضایت از زندگی را می‌سازد. در پژوهش‌های دیگر نیز رابطه رضایت از زندگی با عوامل شخصیتی و دموگرافیکی نشان داده شده است. مؤلفه دوم و سوم به ترتیب عاطفه مثبت و منفی نام‌گذاری گردیده‌اند. عاطفه مثبت شامل حالات شادمانی، اما به دوراز صفت شخصیتی است. به عبارتی مؤلفه

دوم و سوم داشتن تعادل خلقی را در فرد مطرح می‌سازد. در واقع بنا به مؤلفه دوم و سوم فردی از بهزیستی ذهنی بالایی برخوردار است که دارای نوعی تعادل خلق باشد. تحقیقات نشان داده‌اند که عاطفه مثبت و منفی می‌تواند مستقل و تحت هر شرایطی نیز وابسته به هم باشند. از سویی، ممکن است این‌گونه تصور شود که حالات هیجانی مثبت، نقطه مقابل هیجان‌ات منفی است (تقی لو، ۱۳۸۸). مشخصه حالات هیجانی مثبت از حالات منفی، لذت‌بخش بودن آن است اما شدت این حالات ناشی از میزان برانگیختگی است. شدیدترین حالت عاطفی مثبت، حالتی هیجانی را در برمی‌گیرد که دارای لذت و برانگیختگی بالا می‌باشد این حالات عبارت‌اند از: عاشق بودن، خوشی، اشتیاق و تهییج جنسی. از سویی دیگر، عاطفه منفی حالات توصیف‌کننده عدم وجود نسبی هرگونه عاطفه مثبت را در بر می‌گیرد. این حالات شامل خستگی، ملال، بی‌علاقگی، افسردگی و در موارد شدید عصبانیت، ترس، ناکامی و رنجش دیگران و ترس می‌باشد. بهزیستی ذهنی یک سازه چندبعدی است که همزمان با حضور تجارب عاطفی مثبت رضایت از زندگی و فقدان نسبی حالات عاطفی منفی را نشان می‌دهد. در سطح عاطفی، افراد دارای بهزیستی ذهنی بالا عمدتاً دارای هیجان‌ات مثبت بوده و ارزیابی مثبتی درباره رویدادهای زندگی دارند. افراد دارای بهزیستی ذهنی پایین نیز شرایط و رویدادهای نامطلوب را ارزیابی کرده و به همین دلیل هیجان‌ات نامطلوب مانند اضطراب و افسردگی و پرخاشگری را تجربه می‌کنند. همگی این تجارب در زندگی زناشویی زوجین تأثیر می‌گذارد (شاه سیاه و همکاران، ۱۳۹۰).

سازگاری زناشویی با توجه به اهمیت نهاد خانواده در جوامع امروزی ارتباط آن با کیفیت زندگی و تأثیرگذاری بر جنبه‌های مختلف از جمله سلامت جسمی و روانی از دهه ۱۹۹۰ مورد توجه قرار گرفته است. اسپامپر و لئونارد (۲۰۰۵) خصوصیات زوجین سازگار را این‌گونه بیان می‌کنند: ۱- زن و شوهر با رابطه‌ای که دارند خود را خوشبخت می‌دانند. ۲- ارضاء کامل نیازهای جنسی و عاطفی انجام می‌گیرد ۳- هریک از همسران زندگی همسرش را بارور گرداند. ۴- محیط زناشویی، شخصیت هرکدام از زن و شوهر را ارزشمند می‌گرداند و به هریک امکان می‌دهد و کمک می‌کند که به عنوان یک شخص، استعدادهای ذاتی خود را شکوفا سازد و تحقق بخشد ۵- پشتیبانی متقابل دارند هر یک از زن و شوهر یکدیگر را تهدید نمی‌کنند و از بودن با همدیگر احساس آرامش می‌کنند ۶- نسبت به هم درک متقابل دارند ۷- رابطه زن و شوهر به شکل‌های مراقبت، توجه به رفاه و خوشبختی یکدیگر، احترام متقابل، احساس مسئولیت اختیاری (نه اجباری) نسبت به نیازهای یکدیگر منعکس می‌شود؛ بنابراین سازگاری زناشویی فرایندی تکاملی بین زن و شوهر است که در طول زندگی زوجین به وجود می‌آید و لازمه‌ی پیدایش آن انطباق سلیقه‌ها، شناخت صفات طرفین، وضع قوانین رفتاری و شکل‌گیری الگوهای مناسب است (حیرت و همکاران، ۱۳۹۳).

آمار روزافزون طلاق نشان می‌دهد که موضوع ناسازگاری در ازدواج و رابطه زناشویی از مهم‌ترین عوامل بروز تنش، سردی روابط، گسیختگی انسجام و وحدت خانواده و در نتیجه ایجاد کانونی است که نه تنها نمی‌تواند نیازهای عاطفی، روانی و امنیتی اعضای خود را برآورده سازد، بلکه باعث بروز آشفتگی روانی، ناراحتی‌ها و مشکلات روانی در اعضا می‌شود و سلامت روانی آن‌ها را به خطر می‌اندازد. امروزه عوامل مختلفی در زندگی زناشویی ناسازگاری و اختلال در روابط عاشقانه و صمیمی زوج‌ها را فراهم می‌آورد (نظری و دیگران، ۱۳۹۲). نقش ناسازگاری زناشویی به عنوان یکی از دلایل مهم در شکل‌گیری پدیده طلاق بر کسی پوشیده نیست. با توجه به گسترش و فراگیری پدیده طلاق در سال‌های اخیر و اهمیت سازگاری زناشویی در تداوم حیات خانواده، این حوزه تحقیقاتی از سوی پژوهشگران مورد توجه زیادی واقع شده است. با دگرگون شدن بسترهای زندگی اجتماعی و خانوادگی در عصر حاضر، نمی‌توان از نقش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی از جمله اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی بر روابط درون خانوادگی و سبک زندگی افراد غافل ماند. چرا که حضور و فعالیت در اینترنت و فضای مجازی به یکی از نیازهای روزانه افراد جامعه مبدل شده است (بخشی پور و ابراهیم پور، ۱۳۹۷).

یکی دیگر از مسائل مهم در برخورد با شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی تأثیر آن بر روابط بین فردی است. مهم‌ترین شاخصه‌ی عصر نوین ظهور فضای مجازی است که دنیای مدرن را از دنیای سنتی جدا نموده و بشر را با یک تجربه‌ی جدید روبرو ساخته است. اگرچه استفاده از فضای مجازی فی‌نفسه نمی‌تواند منفی تلقی شود، اما پیامدهای آن می‌تواند بر روابط بین افراد در جامعه و افکار و رفتار آن‌ها و بالطبع در خانواده و بر روابط زوجین تأثیرگذار باشد. مهم‌ترین تأثیر فضای مجازی این است روابط انسانی با واسطه و از راه دور جایگزین روابط انسانی چهره به چهره شده است. بسیاری از ساختارهای جوامع تحت تأثیر فضای مجازی تغییراتی را تجربه نموده‌اند. خانواده نیز به عنوان یکی از این ساختارها با داشتن پایگاه خاص که شامل مجموعه‌ای از نقش‌ها و روابط میان آن‌هاست و روابط بین زوجین به عنوان عمیق‌ترین و طولانی‌ترین نوع این روابط از این قاعده مستثنی نمانده و دستخوش تغییرات حاصل از فضای مجازی گردیده است. شبکه‌های اجتماعی بشر را قادر ساخته تا در کمترین زمان با دورترین فاصله‌ها نیز به آسانی ارتباط برقرار کنند. این مساله اگرچه سطح بالایی از رفاه عمومی را برای بشر به همراه داشته است اما چالش‌های فراوانی از جمله کم‌رنگ شدن روابط عاطفی، سوءاستفاده‌های مالی و اخلاقی و ... را ایجاد نموده است. در واقع نقش پررنگ شبکه‌های اجتماعی و اینترنت در تعاملات و ارتباطات میان فردی سبب شده تا بسیاری از هنجارهای مرسوم در شیوه‌های ارتباطاتی وابسته به چنین فضاهایی در دنیای واقعی به کار گرفته شوند. این مساله در زندگی زناشویی و خانوادگی نیز تأثیرات خود را بر جای گذاشته است (وحیدا و نیازی، ۱۳۸۳).

همه ما به این موضوع اذعان داریم که از ابتدای زندگی بشر، امنیت یکی از دغدغه‌های اصلی انسان‌ها بوده است. امروزه با گسترش اینترنت و فضاهای شبکه‌ای در کشورمان لزوم امنیت برای فعالیت در این فضاهای مجازی بیش‌ازپیش احساس می‌شود. ترس و بیم از تخریب مبانی اخلاقی و اجتماعی و نداشتن احساس امنیت روانی و فرهنگی ناشی از هجوم اطلاعات آلوده و مخرب از طریق اینترنت و فضای مجازی واکنشی منطقی است زیرا هر جامعه‌ای چارچوب‌های اطلاعاتی خاص خود را دارد. طبیعی است که هر نوع اطلاعاتی که این حدودمرزها را بشکند می‌تواند سلامت و امنیت جامعه و افراد را به خطر بیندازد. برخلاف وجود جنبه‌های مثبت شبکه‌های اجتماعی مجازی، سوءاستفاده از این شبکه‌های رایانه‌ای توسط افراد هنجار شکن، امنیت و احساس امنیت کاربران را با خطر روبرو ساخته است. شواهد نشان می‌دهد که گسترش و توسعه‌ی روزافزون فن‌آوری‌های جهانی اطلاعاتی و ارتباطی بیش از آن که در راستای تأمین امنیت اجتماعی باشد به‌نوعی تهدید علیه امنیت تبدیل شده‌اند (آقابابایی و همکاران، ۱۳۹۱). انقلاب فناوری، به شیوه ارتباطات اینترنت، ارتباطات ماهواره‌ای و رایانه‌های پیشرفته اشاره دارد که با کمک پیشرفت‌های فناوری، فاصله و مکان را به عوامل غیر مهم تبدیل کرده است و این گسترش فن‌آوری‌ها از طریق اختلال در فرهنگ و هویت ملی، قومی و مذهبی، امنیت را زائل می‌سازد (کاستلز، ۱۳۸۰).

احساس امنیت اجتماعی، به عنوان یک پدیده روان‌شناختی و اجتماعی، تحت تأثیر تجربه‌های مستقیم و غیرمستقیم افراد از شرایط متفاوت اجتماعی است که انسان‌ها برای دستیابی به زندگی سالم و تداوم روابط اجتماعی نیازمند آن می‌باشند. احساس ناامنی، از مهم‌ترین دغدغه‌های جوامع معاصر، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه می‌باشد. این بدان معنی است که گسترش این پدیده، با سطح توسعه جامعه رابطه داشته و به گونه‌ای آینده اغلب جوامع محسوب می‌گردد. این مساله برطرف نخواهد شد، مگر آن که با تجزیه و تحلیل، علل و زمینه‌های پیدایش و گسترش احساس ناامنی را در اعضای جامعه تشخیص داده و برای برطرف سازی آن، آمادگی کسب نماییم. با توجه به شتاب اعجاب‌آور و رشد تصاعدی همه‌گیری و همه‌جایی شبکه‌های مجازی و شیوه ارتباطی که در جمعیت کشور ما، به خصوص بین زوجین و جوانان در حال شکل‌گیری است و به علت تأثیرپذیری و دسترسی بیشتر این قشر به فضای مجازی و اینترنت، میزان احساس امنیت کاربران و عوامل تأثیرگذار بر آن، در فضای شبکه‌های اجتماعی می‌تواند یکی از آثار و پیامدهای اجتماعی باشد که در بین این نسل از جامعه به وجود می‌آید (محصل و حیاتی، ۱۳۹۵). در همین راستا نتایج پژوهش عنبری و همکاران (۱۳۹۸) با عنوان «تحلیل جامعه‌شناختی تأثیر میزان استفاده از فضای مجازی بر احساس امنیت

اجتماعی (مورد مطالعه: شهر ایلام) « نشان داد که اثر میزان استفاده از فضای مجازی بر احساس امنیت اجتماعی معادل (۰/۴۲) است و همچنین نتایج نشانگر یک رابطه غیر مستقیم بین فضای مجازی و احساس امنیت اجتماعی با میانجی گری اعتماد و وفای اجتماعی بود. کیانی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که میان حسادت زناشویی و تجربه‌ی نظارت بر همسر در شبکه‌های اجتماعی مجازی رابطه معنی داری وجود دارد. همچنین حسادت زناشویی در شبکه‌های اجتماعی مجازی نقش معناداری در پیش‌بینی نظارت بر همسر دارد. جنسن (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی کاربرد رسانه‌های اجتماعی: تاثیر بر احساس تنهایی و افسردگی پرداختند. نتایج نشان داد که در مجموع ۵۱ درصد از مردم ادعا کردند که احساس افسردگی یا تنهایی نداشتند. به این معنی که تقریباً نیمی از پاسخ دهندگان حداقل در برخی موارد احساس افسردگی و تنهایی دارند. یافته‌های تحقیق نشان داد افرادی که درآمد بیشتری دارند کمتر احساس افسردگی و تنهایی می کنند. کاربرد سایت‌های رسانه‌ای اجتماعی باعث افزایش احساس افسردگی و تنهایی نمی شود.

دیو و تولان^۱ (۲۰۱۵) در تحقیقی ملی که ۱۳۶۸ زوج آمریکایی را مورد مطالعه قرار داده، رابطه بین استفاده از رسانه‌های سرگرم کننده از یک سو و رضایت، تعارض و ادراک بی ثباتی ازدواج از سوی دیگر سنجیده شده است. این گزارش نشان داد که بازی‌های ویدئویی زنان از طریق موبایل، رایانه و ... به صورت آنلاین یا آفلاین به صورت مثبت با گزارش تعارضات زناشویی آنان و ادراک بی ثباتی ازدواج آنان رابطه دارد. در حالی که استفاده شوهران از سایت‌های شبکه‌های اجتماعی به طور مثبت با تعارضات زناشویی آنان و به طور منفی با رضایت زنان آن‌ها ارتباط دارد؛ به عبارت دیگر، هر اندازه زنان بیشتر اهل بازی‌های رایانه‌ای و موبایلی باشند، تعارضات زناشویی آن‌ها و ادراک آن‌ها از بی ثباتی زناشویی بیشتر است و هر چه مردان از شبکه‌های اجتماعی بیشتر استفاده کنند، تعارضات زناشویی و نارضایتی بیشتر همسرانشان را به همراه دارد.

هالوی و والتین^۲ (۲۰۱۵) شواهد پژوهشی را در تأیید نقش شبکه‌های اجتماعی در شکل‌گیری نگرش‌های نوجوانان درباره ملیت‌های گوناگون عرضه کرده‌اند. آنان در پژوهشی گسترده از نوجوانان خواستند توصیف‌های خود را از کشورشان و کشورهای دیگر و مردم آن‌ها، از طریق ایمیل، برای یکدیگر بفرستند. نتایج نشان داد منابع دانش و توصیف‌های نوجوانان درباره ملیت‌ها، در بیشتر موارد تصاویر دریافت شده از طریق رسانه‌ها، به ویژه مجموعه‌های تلویزیونی و فیلم‌های سینمایی، بوده است. با توجه به تأثیراتی که فضای مجازی و اینترنت بر تمامی ارکان زندگی اجتماعی گذاشته است، چنین به نظر می‌رسد که خانواده و سازگاری زناشویی زوجین نیز از این تأثیرات بی‌نصیب نباشد. با این وجود بر سر کیفیت ارتباط بین اینترنت و سازگاری زناشویی میان صاحب‌نظران و اندیشمندان اختلاف‌نظرهایی نیز وجود دارد. با توجه به مطالبی که بیان شد، مسأله اصلی تحقیق حاضر شکل گرفت؛ بنابراین هدف اصلی از انجام تحقیق، یافتن پاسخی مناسب به این سؤال است که: بین سازگاری زناشویی، بهزیستی ذهنی، روابط بین فردی و امنیت اجتماعی زوجین استفاده کننده از شبکه اجتماعی فیلتر شده و داخلی چه تفاوتی وجود دارد؟

روش

روش پژوهش حاضر علی‌مقایسه‌ای بود. جامعه آماری، کلیه زوجین شهرستان میاندورود در رده سنی ۲۵-۴۰ سال را که حدوداً (۲۰۰) نفر می‌باشند را دربر می‌گیرد. تعداد ۱۰۰ نفر از زوجین به صورت تصادفی با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس، انتخاب و در این پژوهش شرکت نمودند.

1. Dew & Tulane

2. Holloway & Valentine

ابزار گردآوری داده ها:

پرسشنامه شبکه های اجتماعی مجازی: پرسشنامه ای محقق ساخته بود که به منظور سنجش میزان استفاده از شبکه های اجتماعی تلفن همراه طراحی شده است. این پرسشنامه حاوی ۸ سؤال است که بر اساس مقیاس لیکرت تنظیم شده است و میزان استفاده از شبکه های مجازی و دلایل استفاده از شبکه های مجازی را می سنجد پرسشنامه تک عاملی است و پاسخ به گویه های این مقیاس به وسیله نمرات پنج بخشی از طیف لیکرت از گزینه همیشه (نمره ۵) تا هرگز (نمره ۱) صورت می گیرد. پایایی این مقیاس در پژوهش رسول آبادی، ۱۳۹۴ بالای ۰/۷۹ برآورد شد.

مقیاس سازگاری زناشویی گراهام بی اسپنیر: سازگاری زناشویی وضعیتی است که در آن زن و شوهر در بیشتر مواقع احساسی ناشی از خوشبختی و رضایت از همدیگر دارند. روابط رضایت بخش در بین زوجین از طریق علاقه متقابل، میزان مراقبت از همدیگر و پذیرش و تفاهم یکدیگر قابل سنجش است (سپنیر، ۱۹۹۹). این مقیاس دارای ۱۷ گویه است با یک مقیاس لیکرت پنج درجه ای (هرگز تا همیشه) که هر ماده دارای ارزشی بین ۱ تا ۵ است. مقیاس سازگاری زناشویی گراهام بی اسپنیر (DAS) توسط اسپنیر در سال ۱۹۷۶ به منظور سنجش سازگاری بین زن و شوهرها و یا هر دونفری که با هم زندگی می کنند تنظیم شده است. تحلیل عاملی نشان می دهد که این مقیاس چهار بعد را می سنجد که عبارتند از: رضایت زناشویی، همبستگی زناشویی، توافق زناشویی و ابراز محبت.

اسپنیر (۱۹۷۶) اعتبار این مقیاس را در کل نمرات ۰/۹۶ برآورد کرده که نشان دهنده همسانی درونی قابل توجهی است. همسانی درونی، خرده مقیاس ها را نیز بین خوب تا عالی برآورد کرده که عبارتند از: مقیاس رضایت زناشویی (۰/۹۴)، همبستگی زناشویی (۰/۸۱)، توافق زناشویی (۰/۹۰) و ابراز محبت (۰/۷۳). همچنین اسپنیر روایی سازه ای و محتوایی این مقیاس را مطلوب و مورد تأیید گزارش نمود

مقیاس روابط بین فردی فترو و همکاران (۲۰۰۰): این مقیاس دارای ۱۷ گویه است با یک مقیاس لیکرت پنج درجه ای (هرگز تا همیشه) که هر ماده دارای ارزشی بین ۱ تا ۵ است. مؤلفه های پرسشنامه عبارتند از: توسعه و حفظ ارتباطات، مهارت ارتباطی، حل تعارض، همدلی. در پژوهش (محمودی و همکاران، ۱۳۹۵) پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ بالای ۰/۸۸ به دست آمده است.

پرسشنامه به وسیله کبیز و همکاران (۲۰۰۲) تهیه شده و به وسیله شکری و همکاران (۱۳۸۷) در ایران مورد استفاده قرار گرفته است. در این پرسشنامه بهزیستی ذهنی به نمرات به دست آمده از مقیاس عاطفه مثبت، عدم وجود عاطفه منفی و رضایت کلی از زندگی اشاره می کند. مقیاس عاطفه مثبت و عاطفه منفی بر درجه بندی پنج گانه طیف لیکرت از هیچ وقت (۱) تا تمام وقت (۵) صورت بندی شده است. در پژوهش شکری و همکاران ضریب آلفای کرونباخ عاطفه مثبت ۰/۸۳ و عدم وجود عاطفه منفی را ۰/۸۰ درصد به دست آمد.

پرسشنامه امنیت اجتماعی: این مقیاس دارای ۱۶ گویه است با یک مقیاس لیکرت پنج درجه ای (هرگز تا همیشه) که هر ماده دارای ارزشی بین ۱ تا ۵ است. منظور سنجش امنیت اجتماعی در این پژوهش، از پرسش نامه استاندارد مقصودی نیا و همکاران (۱۳۹۵) که شامل ۳۶ گویه می باشد و بر درجه بندی پنج گانه طیف لیکرت از گزینه کاملاً موافقم (نمره ۵) تا گزینه کاملاً مخالفم (نمره ۱) صورت بندی شده است، استفاده شده است. روایی این مقیاس با استفاده از روش اعتبار روایی صورتی تأیید شده و همچنین پایایی آن به کمک نرم افزار SPSS با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آمد. جهت تجزیه و تحلیل داده ها برای آزمون فرضیات از آزمون های تی، تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شده است.

یافته ها

یافته‌ها نشان می‌دهد در مجموع ۱۰۰ نفر پاسخ دهنده، ۵۰ درصد از پاسخگویان این تحقیق را زن و ۵۰ درصد پاسخگویان را مرد تشکیل می‌دهند. همچنین در مجموع از ۱۰۰ زوج مورد مطالعه در این پژوهش، ۶۸ نفر (۳۴) درصد در گروه سنی ۲۰-۲۵ سال، ۷۵ نفر (۳۷٫۵) درصد در گروه سنی ۲۶-۳۱ سال، ۳۵ نفر (۱۷٫۵) درصد در گروه سنی ۳۲-۳۷ سال و ۲۲ نفر (۱۱٫۰) درصد در گروه سنی بالای ۳۷ سال می‌باشند. بر اساس یافته‌های تحقیق حداقل حداکثر میزان تحصیلات از مجموع ۱۰۰ نفر پاسخگویان این تحقیق، ۲۵ نفر (۱۲٫۵) درصد در مقطع تحصیلی زیر دیپلم، ۹۰ نفر (۰٫۴۵) درصد در مقطع تحصیلی کاردانی، ۳۰ نفر (۱۵) درصد در مقطع تحصیلی کارشناسی، ۱۰ نفر (۵) درصد در مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد می‌باشند.

فرضیه یک: میزان روابط بین فردی زوجین استفاده کننده از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده تفاوت وجود دارد.

جدول ۱: آزمون t مستقل؛ مقایسه روابط بین فردی زوجین استفاده کننده از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده

متغیر	گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی داری (Sig.)
روابط بین فردی	شبکه اجتماعی داخلی	۵۰	۴/۲۶	۰/۸۸	۴/۰۹	۹۸	۰/۰۰۰
	شبکه اجتماعی فیلتر شده	۵۰	۳/۶۱	۰/۶۹			

جدول ۱ نشان داد در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، بین میانگین متغیرهای روابط بین فردی زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی فیلتر شده و زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی داخلی، تفاوت معنی داری وجود دارد، چرا که مقدار سطح معنی داری (Sig.) از مقدار $\alpha = 0/05$ ، کوچک تر است. از آن جا که میانگین نمرات روابط بین فردی (۴/۲۶) در زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی داخلی بیشتر از میانگین نمرات روابط بین فردی (۳/۶۱) در زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی فیلتر شده است، بنابراین، میزان روابط بین فردی زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی داخلی بیشتر از روابط بین فردی زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی فیلتر شده است.

فرضیه دو: میزان بهزیستی ذهنی زوجین استفاده کننده از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده تفاوت وجود دارد.

جدول ۲: آزمون t مستقل؛ مقایسه بهزیستی ذهنی زوجین استفاده کننده از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده

متغیر	گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی داری (Sig.)
بهزیستی ذهنی	شبکه اجتماعی داخلی	۵۰	۴/۴۲	۰/۷۴	۳/۹۶	۹۸	۰/۰۰۰
	شبکه اجتماعی فیلتر شده	۵۰	۳/۷۶	۰/۹۱			

نتایج حاصل از داده های جدول ۲ نشان داد در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، بین میانگین متغیرهای بهزیستی ذهنی زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی فیلتر شده و زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی داخلی، تفاوت معنی داری وجود دارد، چرا که مقدار سطح معنی داری (Sig.) از مقدار $\alpha = 0/05$ ، کوچک تر است. از آن جا که میانگین نمرات بهزیستی ذهنی (۴/۴۲) در زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی داخلی بیشتر از میانگین نمرات بهزیستی ذهنی (۳/۷۶) در زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی فیلتر شده است، بنابراین، میزان بهزیستی ذهنی، زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی داخلی بیشتر از بهزیستی ذهنی، زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی فیلتر شده است.

فرضیه سه: میزان سازگاری زناشویی زوجین استفاده کننده از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده تفاوت وجود دارد.

جدول ۳: آزمون t مستقل؛ مقایسه سازگاری زناشویی زوجین استفاده کننده از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده

متغیر	گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی داری (Sig.)
سازگاری زناشویی	شبکه اجتماعی داخلی	۵۰	۴/۴۰	۰/۷۲	۳/۷۰	۹۸	۰/۰۰۰
	شبکه اجتماعی فیلتر شده	۵۰	۳/۸۸	۰/۷۰			

جدول ۳ نشان داد در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، بین میانگین متغیرهای سازگاری زناشویی زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی فیلتر شده و زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی داخلی، تفاوت معنی داری وجود دارد، چرا که مقدار سطح معنی داری (Sig.) از مقدار $\alpha = 0/05$ ، کوچک تر است. از آنجا که میانگین نمرات سازگاری زناشویی (۴/۴۰) در زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی داخلی بیشتر از میانگین نمرات روابط سازگاری زناشویی (۳/۸۸) در زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی فیلتر شده است، بنابراین، میزان سازگاری زناشویی زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی داخلی بیشتر از سازگاری زناشویی زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی فیلتر شده است.

فرضیه چهار: میزان امنیت اجتماعی زوجین استفاده کننده از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده تفاوت وجود دارد.

جدول ۴: آزمون t مستقل؛ مقایسه امنیت اجتماعی زوجین استفاده کننده از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده

متغیر	گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی داری (Sig.)
امنیت اجتماعی	شبکه اجتماعی داخلی	۵۰	۴/۳۷	۰/۷۲	۴/۰۲	۹۸	۰/۰۰۰
	شبکه اجتماعی فیلتر شده	۵۰	۳/۸۱	۰/۷۰			

نتایج حاصل از داده های جدول ۴ نشان داد در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، بین میانگین متغیرهای امنیت اجتماعی زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی فیلتر شده و زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی داخلی، تفاوت معنی داری وجود دارد، چرا که مقدار سطح معنی داری (Sig.) از مقدار $\alpha = 0/05$ ، کوچک تر است. از آنجا که میانگین نمرات امنیت اجتماعی (۴/۳۷) در زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی داخلی بیشتر از میانگین نمرات امنیت اجتماعی (۳/۸۱) در زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی فیلتر شده است، بنابراین، میزان امنیت اجتماعی زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی داخلی بیشتر از امنیت اجتماعی زوجین استفاده کننده از شبکه های اجتماعی فیلتر شده است.

بحث و نتیجه گیری

نتایج حاصل از فرضیه اول نشان داد میزان روابط بین فردی زوجین استفاده کنند از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده تفاوت وجود دارد با استفاده از آزمون تی این نتیجه به دست آمد که بین روابط بین فردی زوجین استفاده کننده از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده تفاوت وجود دارد. به عبارتی میزان روابط بین فردی در استفاده کنندگان از شبکه اجتماعی فیلتر شده کمتر است. این موضوع تأییدی بر نظریه تعامل اجتماعی چلبی در خصوص تعاملات و روابط بین فردی است خانواده یک واحد اجتماعی است و این واحد اجتماعی مبدأ بروز عواطف انسانی و کانون صمیمانه ترین روابط و تعاملات فردی است. استمرار حیات خانواده و عملکرد صحیح آن از عوامل مختلفی نشأت می گیرد که سازگاری زناشویی یکی از مهم ترین آنها است. آمار روزافزون طلاق نشان می دهد که موضوع ناسازگاری زناشویی در ازدواج و رابطه زناشویی یکی از مهم ترین عوامل بروز تنش، سردی روابط، گسیختگی انسجام و وحدت خانواده و در نتیجه ایجاد کانونی است که نه تنها می تواند نیازهای عاطفی، امنیتی و روانی اعضای خود را برآورده سازد بلکه باعث بروز آشفتگی روانی و ناراحتی روانی در اعضا می شود و سلامت روانی آنها را به خطر می اندازد. نقش ناسازگاری زناشویی

به‌عنوان یکی از دلایل مهم طلاق بر کسی پوشیده نیست. با دگرگون شده بسترهای زندگی خانوادگی و اجتماعی نمی‌توان از نقش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی مانند شبکه‌های اجتماعی مجازی بر روابط خانوادگی و سبک زندگی زوجین غافل ماند چراکه حضور و فعالیت در این شبکه‌ها به یکی از نیازهای روزانه افراد جامعه مبدل شده است. یکی از متغیرهایی که شبکه‌های اجتماعی بر آن در زندگی زوجین تأثیر می‌گذارد میزان بهزیستی ذهنی است. نتایج حاصل از فضا به دوم نشان داد میزان بهزیستی ذهنی زوجین استفاده‌کننده از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده تفاوت وجود دارد با استفاده از آزمون تی این نتیجه به دست آمد که بین بهزیستی ذهنی زوجین استفاده‌کننده از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده تفاوت وجود دارد. به عبارتی میزان بهزیستی ذهنی در استفاده‌کنندگان از شبکه اجتماعی فیلتر شده کمتر است. این موضوع تأییدی بر نظریه‌های مطرح‌شده در خصوص بهزیستی ذهنی است. اگر رضایت زناشویی و بهزیستی ذهنی در یک زوج بالا باشد زوج دیگر نیز دارای سازگاری زناشویی و بهزیستی ذهنی بالایی می‌باشد. نتایج حاصل از فرضیه سوم نشان داد میزان سازگاری زناشویی زوجین استفاده‌کننده از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده تفاوت وجود دارد. بین سازگاری زناشویی زوجین استفاده‌کننده از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده تفاوت وجود دارد. به عبارتی میزان سازگاری زناشویی در استفاده‌کنندگان از شبکه اجتماعی فیلتر شده کمتر است. این موضوع تأییدی بر نظریه‌های مطرح‌شده در خصوص سازگاری زناشویی است. یکی از متغیرهایی که شبکه‌های اجتماعی بر آن در زندگی زوجین تأثیر می‌گذارد میزان امنیت اجتماعی است. فرضیه چهارم نشان داد میزان امنیت اجتماعی زوجین استفاده‌کننده از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده تفاوت وجود دارد با استفاده از آزمون تی این نتیجه به دست آمد که بین امنیت اجتماعی زوجین استفاده‌کننده از شبکه اجتماعی داخلی و فیلتر شده تفاوت وجود دارد. به عبارتی میزان امنیت اجتماعی در استفاده‌کنندگان از شبکه اجتماعی فیلتر شده کمتر است. امنیت در جامعه یکی از اساسی‌ترین نیازهای فرد و جامعه است، به طوری که فقدان آن پیامدهای ناگواری برای سلامتی آنان در پی دارد. مازلو در طبقه‌بندی هرم نیازهای اساسی انسان، نیاز به ایمنی را در رتبه دوم نیازهای ضروری قرار داده است دانشمندان بسیاری امنیت را به مثابه یکی از نیازهای اساسی انسان در نظر می‌گیرند انسان برای زندگی در جامعه و دستیابی به مراتب بالای رشد و توسعه، نیازمند برخورداری از امنیت و آرامش در جامعه است به طوری که انسان‌هایی که از لحاظ فردی و اجتماعی احساس امنیت می‌کنند با آرامش خاطر اهداف خود را دنبال کرده و امکان موفقیت آن‌ها افزایش احساس امنیت فرایندی روانی- اجتماعی است که صرفاً بر افراد تحمیل نمی‌شود بلکه اکثر افراد جامعه بر اساس نیازها، علائق، خواسته‌ها و توانمندی‌های شخصیتی و روانی خود در ایجاد و از بین بردن آن نقشی اساسی دارند. با بررسی نظریات تعدادی از جامعه‌شناسان و روان‌شناسان در زمینه احساس امنیت می‌توان متوجه گردید که هر یک از نظریه پردازان از جنبه خاصی موضوع امنیت اجتماعی را مورد بحث قرار داده‌اند، ولی در همه نظریات بر اهمیت این بعد از امنیت، یعنی احساس امنیت اجتماعی یا همان بعد ذهنی آن تأکید فراوانی شده است. در جوامع امروزی عوامل متعددی احساس امنیت اجتماعی را با خطر مواجه ساخته که از جمله آن جهانی شدن می‌باشد البته جهانی شدن در غالب رسانه، این مسئله را موجب می‌شود. شبکه‌های اجتماعی به عنوان ابزاری که به طور مستقیم یا غیر مستقیم بر روی هنجارها، ارزش‌ها، فرهنگ و هویت افراد تأثیر می‌گذارند می‌توانند عامل خطری برای امنیت هویتی، فرهنگی و اجتماعی باشد. این یافته نتایج حاصل از تحقیق عنبری و همکاران (۱۳۹۸)، بخشایش و ندری (۱۳۹۷)، کلاتری و همکاران (۱۳۹۶)، رستگار و محمدیان (۱۳۹۲) و کراست و آکوسی (۲۰۰۵) را تأیید می‌کند. با توجه به یافته‌های تحقیق پیشنهادها زیر مطرح می‌شود:

اقدامات فرهنگی و ایجاد گسترده همچون فعالیت آموزشی و تبلیغی نهادهای مرتبط فرهنگی در راستای آشنایی افراد به ویژه زوجین با مضرات استفاده از شبکه های مجازی.

تلاش جهت ایجاد جایگزین مناسب فرهنگی، محتوایی و ساختاری برای شبکه های اجتماعی برگزاری کارگاه های آموزشی در زمینه استفاده مناسب از شبکه های اجتماعی و شناخت تأثیرات منفی آن.

آموزش مهارت های زندگی برای زنان خانه دار، دانش آموزان و دانشجویان.

ارتقای سطح آگاهی افراد نسبت به کسب مهارت های فردی شناختی و اعمال آن ها در زندگی زناشویی

شناسایی عوامل کاهش دهنده سازگاری زناشویی.

منابع

- آقا بابایی، عزیز الله، باقری، سهیلا و یاقری، محبوبه (۱۳۹۱). اینترنت و روابط خانواده. تهران: نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب های اجتماعی نوپدید.
- برات دستجردی، نگین و صیادی، سمیه (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین استفاده از شبکه های اجتماعی بر اعتیاد به اینترنت و افسردگی در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور شهر اصفهان. مجله تحقیقات علوم رفتاری، شماره ۱۰، دوره ۵، ص ۷۵-۱۴۸.
- بخشایش، احمد و ندری، غلامرضا (۱۳۹۷). بررسی تاثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر امنیت اجتماعی با رویکرد سیاست گذاری. فصلنامه پژوهش های حفاظتی و امنیتی، دوره ۷، شماره ۲۵، ص ۱۲۵-۱۵۴.
- بخشی پور، ابراهیم و ابراهیم پور، داوود (۱۳۹۷). بررسی رابطه میزان حضور و فعالیت در فضای مجازی با سازگاری زناشویی در بین زنان و مردان متأهل مراجعه کننده به مراکز مشاوره شهر ارومیه. فصلنامه زن در مطالعات خانواده، سال ۳، شماره ۱۰، ص ۷۵-۱۱۵.
- تقی لو، صادق (۱۳۸۸). رویکرد مدل یابی معادلات ساختاری در بررسی رابطه بین صفات شخصیت، الگوی مقابله حل مسئله اجتماعی و بهزیستی ذهنی در دانشجویان دختر و پسر. دانشگاه آزاد اسلامی و احد تهران مرکزی.
- حیرت، عاطفه، فاتحی زاده، مریم السادات، احمدی، سیداحمد، اعتمادی، عذرا و بهرامی، فاطمه (۱۳۹۳). نقش ابعاد سبک زندگی زوجی در پیش بینی سازگاری زناشویی. فصلنامه علمی پژوهشی زن و جامعه، سال ۵، شماره ۲، ص ۱۴۷-۹۳.
- خاکی، لیلا (۱۳۹۲). بررسی عوامل موثر بر میزان احساس امنیت دختران در شبکه اجتماعی با تاکید بر فیسبوک (مطالعه موردی) کاربران دختر شهر ایلام. پایان نامه ارشد، رشته علوم ارتباطات، دانشگاه آزاد تهران.
- ذاکری، محمدمهدی و رضا پور، رؤیا (۱۳۹۶). چالش و تهدیدهای نظام خانواده در بستر شبکه های اجتماعی مجازی. تهران: انتشارات آکادمیک.
- رستگار، امیر و محمدیان، فاطمه (۱۳۹۲). در پژوهشی با عنوان «استفاده از اینترنت و احساس امنیت اجتماعی (مورد مطالعه دانشگاه شهر کرمان) مطالعات فرهنگ ارتباطات. دوره ۱۴، شماره ۵۴، ص ۵۳-۸۹.
- ساروخانی، باقر (۱۳۹۳). مقدمه ای بر جامعه شناسی خانواده. انتشارات سروش، چاپ ۱۸.
- شاه سیاه، مرضیه، بهرامی، فاطمه، محبی، سیامک و ترابی، یاسر (۱۳۹۰). همبستگی بین بهزیستی ذهنی با کیفیت زناشویی زوجین. مجله دانشگاه علوم پزشکی قم، دوره ۱۰، شماره ۴۵، ص ۶۱-۶۷.
- عنبری، علی، حسین زاده، علی حسین و حقیقتیان، منصور (۱۳۹۸). تحلیل جامعه شناختی، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، دوره ۱۰، شماره ۵۷، ص ۲۷۵-۳۱۱.

- فتحی، سروش، وثوقی، منصور و سلمانی، گودرز (۱۳۸۳). بررسی رابطه مصرف شبکه اجتماعی مجازی با سبک زندگی جوانان. فصلنامه مطالعات جامعه شناختی جوانان، سال ۴، شماره ۱۳، ص ۶۹-۸۸.
- کلاتری، عبدالحسین و همکاران، محبی، سیروس و حیدرخانی، هاییل (۱۳۹۶). بررسی ارتباط بین استفاده از رسانه های جمعی جهانی و احساس امنیت اجتماعی در شهر کرمانشاه. پژوهش نامه توسعه فرهنگی اجتماعی. و نظم اجتماعی. دوره ۲، ش ۷، ص ۲۵-۴۲.
- کیانی، محمود، رحیمی، حمید و مللی، آزاده (۱۳۹۷). تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر روابط زوجین: نقش حسادت و نظارت زناشویی. فصلنامه علمی ترویجی در حوزه اخلاق، دوره ۸، شماره ۳۰، ص ۹۷-۱۲۱.
- کاستلز، مانوئل (۱۳۸۰). عصر اطلاعات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی. ترجمه حسن چاووشیان، جلد دوم، تهران: انتشارات طرح نو.
- محصل، رضا، حیاتی، صفر (۱۳۹۵). مطالعه و شناخت عوامل مرتبط با میزان احساس امنیت اجتماعی کاربران شبکه های اجتماعی مجازی مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه آزاد تبریز. فصلنامه پژوهش در علوم و تکنولوژی، دوره ۶، سال ۸، ص ۵۶-۹۸.
- نظری، علی محمد (۱۳۹۲). اینترنت و شکل گیری باندهای جرم و فساد در فضای مجازی. تهران: نشر علم.
- واتقی، قاسم (۱۳۸۰). فرهنگ نامه حقوق، تهران، انتشارات گنج دانش.
- وحید، ف و نیازی، م (۱۳۸۳). تاملی در مورد رابطه بین ساختار خانواده و مشارکت اجتماعی در شهر کاشان. فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۳ (پیاپی ۲۳)، ص ۱۴۵-۱۱۷.
- Dew, j.&. tulane, s. (2015). the association between time spent using entertainment media and marital quality in a contemporary dyadic national sample. *j fam econ iss*,36.621-633
- Erdonmez, E. (2009). The effect of media on citizen's fear of crime in turkey. PhD dissertation. University of north Texas.
- Holloway, L. Sarah, and Gill Valentine (2015). 'Crooked hats and Coronation Street: British and New Zealand Children's Imaginative Geographies of the Other', *Childhood*, Vol. 7, No3.
- Jensen. S. (2018). Social media usage: The Impact on feelings of Depression or Loneliness.
- Valenzuela, s, Halpern's, &Katz, J. (2014). social Network sites marriage well- being and divorce: survey& state-level evidence from the united states, computers in human behavior.36.94-101.